

Ochrana kouzelnického know-how aneb Jde to i bez státu

Lukáš Kovanda

Svedou téměř vše. Od tahání králíků z klobouku přes proměnu holubice ve stejně bělostný kapesníček až po levitaci i rozpúlení osob či zmizení všeho od drobných mincí po Sochu svobody. Kouzelníci.

„Ty triky mě fascinují,“ nepsal na jejich adresu Seneca (1917: XLV). „Ukažte mi ale, co se za trikem skrývá, a má fascinace je ta tam.“ Kouzelníci nejsou polobohy – spíše baviči, svého druhu umělci. Duševní vlastnictví je alfou a omegou kouzelnického byznysu. Státní úředníci jsou ale na kouzelníky krátkí – nedokáží napsat takové zákony, jež by uspokojivě chránily specifičnost kouzelnického know-how. Starobylá kouzelnická komunita ale prosperuje dále, i bez asistence státního aparátu. Snad také čáry a máry? Nikoliv.

„Kouzelnická branže obývá takzvaný negativní prostor duševního vlastnictví, v němž tradiční procedury ochrany takového vlastnictví nelze uplatnit,“ píše Jacob Loshin (2008: 1) z Yale Law School v esejí pro připravovanou knihu Law and Magic: A Collection of Essays.

Zákony na ochranu duševního vlastnictví jsou státem vynucovány údajně proto, aby vizionáři, objevitelé, vynálezci mohli dosyta sklízet plody vlastních nových postupů – aby ekonomika nepostrádala impulsy ke kýžené inovaci, jež ji činí více konkurenceschopnou.

Kouzelníci inovují, jejich branže kvete, i přesto, že žádný byrokrat nebdí nad řádným zacházením s novotami v odvětví. Jak to? Komunita zástupců „druhé nejstarší profese“ totiž rozvinula jedinečný soubor neformálních norem a sankcí za jejich porušení, které účinně chrání celý tajnosnubný byznys v zásadě za absence relevantních státních zákonů.

Tři kanály sdílení

Šamani a čarodějové měli své nezastupitelné místo už v dobách kmenových společenství. Zprostředkovávali kontakt s nadpřirozenem, s bohy. Od náboženské magie se ale odštěpila magie sekulární – již už obdivoval zmíněný Seneca. Ta se boomu dočkala na konci devatenáctého století, v éře vaudevillů. Kouzelníci a iluzionisté počali vévodit bujně se rozvíjejícímu zábavnímu průmyslu – televize a internet měly teprve přijít. Nejlepší z mistrů magie brázdili světem, předváděli kouzla první jakosti a pobírali záviděníhodné peníze. Vznikla respektovaná zábavní branže se vším všudy, i se zaštitujícími organizacemi typu Society of American Magicians (vznikla roku 1902, jedním z prvních prezidentů byl Harry Houdini) nebo londýnského Magic Circle.

Rozvoj branže přinesl nutnost pečlivější než kdy předtím hledat nejlepší řešení tradičních „horkých brambor“ světa magie: jak sdílet kouzla, jak bránit jejich krádeži a především vyzrazení veřejnosti.

Sdílení triků a kouzel mezi zasvěcenými mistry magie je nezbytným krokem k rozvoji celého odvětví. Inovační proces zde totiž probíhá kumulativně. K triku starého mistra přidá po letech mladší mistr něco nového a tak dále. Designéři a novátoři iluzí jsou v branži respektováni a obdivováni mnohem více než třeba David Copperfield, jenž nově upgradovaná kouzla již „jen“ předvádí nejširší veřejnosti. Sofistikované kouzlo je dílem generací mistrů magie – sdílení je výstředně důležité. Dochází k němu prostřednictvím tří kanálů, jež po

(pokračování na straně 2)

Svoboda versus libovůle

Matěj Šuster

Správné chápání pojmu svoboda je naprosto klíčové, neboť jinak lze sotva porozumět tomu, co konkrétně mají klasičtí liberálové na mysli, když hovoří o „svobodné společnosti“ či o „svobodném trhu“. Tento krátký příspěvek si ovšem v žádném případě neklade ambici vytyčit přesnou definici svobody, resp. donucení.¹ Námí předsevzatý úkol je mnohem, mnohem skromnější a veskrze „negativní“: totiž ukázat, jak liberálové svobodu nepojímají. Konkrétně nám jde o to, abychom postavili liberální pojetí svobody do kontrastu s běžným chápáním svobody jako libovůle. Odrazovým můstkem budiž slavná definice svobody, jejímž autorem je Thomas Hobbes:

„Svobodný člověk je ten, kterému ... není bráněno v uskutečňování jeho vůle.“²

Člověk je tedy podle této definice svobodný tehdy, když mu nikdo jiný nebrání, aby jednal tak, jak chce (resp. tak, jak by mohl chtít jednat).³ Pak ovšem platí, že pokud mi někdo zabráni v tom, abych někoho jiného zavraždil či znásilnil, porušuje tím mou svobodu uskutečnit to, co si přeji (resp. co bych si mohl přát). Při takovémto pojetí svobody jako bezbřehé možnosti činit cokoli, co člověk činit chce, však nutně musí docházet ke konfliktům mezi svobodou různých jednotlivců, neboť jejich přání

(pokračování na straně 3)

Ceny za bankovní služby

Jan Císař

Toto téma zajímá zákazníky již od vzniku privátního bankovníctví. V ČR můžeme opětovný vznik soukromých bank datovat do první poloviny 90. let. Někdo může namítnout, že se jednalo o státem vlastněné banky. To je pravda, ale současně je nutné zmínit, že mohly vznikat i čistě privátní banky a také mnoho státem vlastněných bank bylo postupem času privatizováno. Z pohledu koncového zákazníka není až tak důležité vlastnictví jako podoba služby.

Jaký je spor mezi zákazníky a bankami? Jedná se převážně o tzv. bankovní poplatky – ceny za různé bankovní služby. Mezi tyto služby se řadí zřízení, vedení a zrušení účtu, cena za vydání platební karty, ceny za platební styk, příchozí platby a mnoho dalších. Tyto ceny jsou středem kritiky zejména zákaznických organizací (např. sdružení na ochranu spotřebitelů). Dle jejich názoru jsou tyto ceny neodůvodněně vysoké (opírají se přitom o srovnání s kvalitou a cenami obdobných služeb v jiných zemích) a vytváří proto tlak na jejich snížení.

Je naprosto přirozené, že zákazník by ocenil, kdyby služby byly za nízkou cenu, nejlépe nulovou. Problém při definici nízké ceny naráží na subjektivní vnímání slova nízké (pro někoho je to 10 a pro někoho 0). Pokud řekneme, že cena je nula nebo 10, jsme na pevné půdě a můžeme jednoznačně srovnávat různé služby. Na druhé straně obchodu stojí

(pokračování na straně 4)

řadě svojí četností konturují Gaussovu křivku (první a třetí jsou relativně méně rozšířené než kanál druhý).

Prvním jsou příručky „populární magie“ typu „Deset karetních triků pro pobavení“. V rámci tohoto kanálu je široké veřejnosti odhalováno tajemství těch nejprimitivnějších kouzel. Vyzařující magie je sdílána kouzelníky, kteří již jeví vážný zájem o řemeslo – do druhého, nejrozšířenějšího kanálu sdílení jsou řazeny profesionální knihy, instruktážní videa nebo přednášky pořádané kouzelnickými kluby. Třetí kanál zahrnuje postupy profesionálů v oboru – v jeho rámci jsou neformálně a selektivně sdílána ta nejpropracovanější kouzla a iluze, jež svět zná. Napojit se na tento třetí kanál samozřejmě není vůbec jednoduché.

Sdílení kouzel obohacuje celou branži, pakliže ovšem nedojde k poškozující krádeži (sdílení bez povolení) některého z utajovaných triků. Z kouzelnické historie je známo několik případů velekrádeží, dokonce i rozvinuté špiónáže mezi mistry magie. Vzhledem k tomu, že samotná technika triku tvoří jen část vystoupení profesionálního iluzionisty (druhou část tvoří vždy jedinečné showmanství, de facto herecký výkon protagonisty), krádež v rámci profese není nutně nahlížena jako branži likvidující. Mnohem horším proviněním je vyzařování opravdu sofistikované kouzla veřejnosti.

Není ale vyzařování jako vyzařování. Když v roce 1584 vydal Reginald Scot knihu *The Discoverie of Witchcraft*, sledoval tím bohulibý účel – dílo mělo přesvědčit náboženské hodnostáře, že za kouzly mistrů magie se neskrývá nic z toho, co by si mohlo zadat s tehdy tvrdě potíraným čarodějnictvím. Klasickým příkladem ničemného vyzařování je ale kampaň na cigarety Camel z roku 1933. Firma R. J. Reynolds, výrobce cigaret, tehdy po osm měsících ve více než tisíci amerických novin zveřejňovala sérii plnobarevných inzerátů, jež vedle toho, že propagovaly cigarety, prozrazovaly celkem 39 klasických kouzelnických triků. V devadesátých letech hrozil devalvovat kouzelnická vystoupení čtyřdílný seriál televize Fox, v němž maskovaný kouzelník odkrýval pozadí opravdu sofistikovaných triků – první díl sledovaly úctyhodně 24 miliony diváků. Pořad ohrozil živobytí řady profesionálních mistrů magie, jejichž nákladně vyšlechtěné postupy jim byly totálně znehodnoceny. Jak uvedl jeden z dotčených, televize Fox a onen maskovaný kouzelník „načůrali ostatním do misky kukuřičných lupínků“ (1998: 66). Štěstím je, že vyzařovanými triky jsou většinou ty sdílené v rámci druhého kanálu, a nikoliv tedy ty sdílené vybranými špičkami v oboru.

Dojde-li k vyzařování, řekněme, obchodního tajemství, původní držitel je sice zbaven výhody v konkurenčním boji, leč předmětu toho tajemství může užívat i nadále. Vyzařování kouzla je pro mistra magie tím, čím pro firmu vypálení ústřední kanceláře – na čas dochází k naprostému ochromení obchodní činnosti.

Kouzelnická tajemství

Kouzelníci tedy maximalizují množství produktivního sdílení uvnitř komunity, přičemž

se snaží minimalizovat množství krádeží a zejména vyzařování triků. Vzniká svébytné aktivum – kouzelnické tajemství, jež je zcela specifickým druhem duševního vlastnictví. Natolik specifickým, že jej nelze uspokojivě ochránit konvenčními zákonnými postupy – ani copyrightem, ani patentem, ani obchodním tajemstvím.

Zákony o copyrightu zpravidla vyžadují, aby původní dílo či vystoupení bylo zaznamenáno na fyzickém nosiči. Jak je uvedeno výše, důležitou součástí kouzelnického vystoupení je samotné unikátní showmanství. A to na sebekvalitnější médium zaznamenat nelze. Navíc, copyrightem sice lze ochránit například popis metody určitého kouzelnického triku, jenže nikoliv (nehmatatelnou) metodu samu, *modus operandi* dané iluze.

Ideje a metody nelze chránit copyrightem, a tak se obecně užívá patentového zákona. Patentovat kouzlo je ovšem nemyslitelné téměř „z definice“. Nutným předpokladem k patentování je totiž vyjevení a plný popis dané metody (triku), a to se v případě kouzelnictví rovná jejímu znehodnocení.

Problém s uplatněním obchodního tajemství ve sféře magie tkví ve dvou příčinách. K postižení vyzařování obchodního tajemství může soud sáhnout pouze tehdy, došlo-li k vyzařování prostřednictvím zapovězených způsobů, tedy zejména krádeží a porušením povinnosti zachovávat tajemství. Zapovězeným způsobem ovšem není vyzařování, jež je umožněno veřejným předváděním triku, které je náchylné například k užití principu „reverse engineering“. Ostatně, právě na základě tohoto principu firma R. J. Reynolds mohla v roce 1933 odhalit veřejnosti zmíněné kouzelnické triky. Druhou příčinou, proč obchodní tajemství není totožné s tajemstvím kouzelnickým, je skutečnost, že držitel obchodního tajemství musí zpravidla vyvíjet dostatečnou snahu k uchování tohoto tajemství. Je zjevné, že tato snaha není vyvíjena, je-li dané kouzlo sdíleno prostřednictvím některého z výše zmíněných kanálů. Základní problém s uplatněním obchodního tajemství na kouzelnické know-how spočívá v tom, že soudy nahlíží na takové tajemství jako na něco, co lze dědit a předávat mezi jednotlivci či firmami, ale nikoliv v rámci celých sektorů či branží (stát zákony o obchodním tajemství totiž chrání zejména konkurenční výhodu inovátora v rámci sektoru).

Normy efektivnější než zákony

Jak se tedy kouzelníci potýkají s faktem, že zákony týkající se ochrany duševního vlastnictví na specifika jejich branže obvykle „nepasují“? Poměrně bravurně.

Výše uvedený první kanál sdílení „populární magie“ slouží k navození falešného dojmu, že kouzelnická komunita nedokáže skrývat svá tajemství. Snadná dostupnost „populární magie“ je zamýšleným cílem kouzelnické komunity, neboť „svádí ze stopy“ – „populární magie“ uspokojí tu většinu laiků, již postačí levné a primitivní triky. Tento druh magie plní i filtrovací roli – kdo se prokouše dostatečným množstvím laciných triků, kdo třeba dostatečně často navštěvuje kouzelnické občůdky, ten zpravidla neujde pozornosti

těch, kteří již mohou zprostředkovat napojení na druhý kanál sdílení kouzel – vytríbené kouzelnické knihy ani magazíny totiž nelze zakoupit jen tak na stánku nebo v nejbližším knihkupectví. A stát se členem kouzelnického klubu není snadné ani pro syna anglické královny – Princ Charles, amatérský kouzelnický nadšenec, musel projít složitým přijímacím procesem do renomovaného Magic Circle. Jen nejlepší a nejprověřenější z těch, kdož jsou napojeni na tento druhý kanál, mohou postoupit mezi světovou kouzelnickou elitu, jež zástupci sdílí iluze a kouzla třetího kanálu.

Čím výše se kouzelník v komunitě nachází, tím důsledněji musí postupovat podle jejích norem. V zásadě lze shrnout, že tyto normy odrazují od krádeží, zatímco současně motivují ke sdílení, přičemž vyzdvihují originalitu prezentace kouzla. Příkázáním číslo jedna je ovšem „Nikdy nevyzraď kouzlo komukoliv mimo branži“. Jakýkoliv tok cenných informací od kouzelnických „insiderů“ k „outsiderům“ totiž významně snižuje hodnotu celého řemesla. Zkrátka, normy účinně zachovávají hodnotu kouzelnické profese, čímž chrání zisky jejích členů, aniž by lpěly na státních vynucovacích mechanismech, jelikož státní zákony stejně nelze – na rozdíl od přirozených norem – na její specifika uplatnit.

Vymahatelnost kouzelnických norem je umožněna dobře zavedenými etickými kodexy klíčových kouzelnických organizací stejně jako propojeností celé komunity. Loshin (2008: 32) uvádí příklad britské společnosti Illusions Plus, která zcizila kouzelnické postupy jiného mága. Po protestech mu odpověděla, že u soudu stejně neobstojí. Dotčený mág sdělil skutečnost organizaci Magic Circle. Illusions Plus sice ušla verdiktu klasického soudu, nicméně ji stihl jiný verdikt, verdikt bankrotu. Kouzelnickou komunitou totiž zastřešující Magic Circle rychle nechala prosáknout, že Illusions Plus je podezřelá, neetická a nejedná košer – mágové tedy rychle zapojili „obranne mechanismy“, společnost získala nálepkou černé ovce, již je třeba maximálně ignorovat, přišla o zakázky i o diváky.

S ještě mnohem menším slitováním pak kouzelnická komunita postupuje vůči těm, kdož vyzařují trik veřejnosti. Hned po odvysílání prvního dílu zmíněného seriálu o maskovaném kouzelníkovi – mnohem dříve než na konci čtvrtého dílu odhalil svoji identitu – byl komunitou identifikován „viník“. Val Valentino, kouzelník z Las Vegas, byl kolegy doslova exkomunikován a nakonec raději emigroval z USA do Brazílie.

Shrňme-li, kouzelnictví je jedinečným příkladem branže, která stojí na nehmotném vlastnictví, jež ovšem není ne-rivalitní povahy. Novátorství v takto specifických podmínkách není schopen zajistit státní zákonodárny aparát. Branže však rozkvétá i navzdory tomu, že duševní vlastnictví není v jejím rámci chráněno zákony – kouzelnické normy tvoří alternativní režim ochrany duševního vlastnictví, který je dostatečně efektivní.

A pro justici z toho plyne to ponaučení, že při posuzování, zda bylo v rámci kouzelnické komunity případně obchodní tajemství dostatečně střeženo, by neměla užívat šablonovitě

paradigma vnitrosektorové konkurence, nýbrž přihlídnout k faktu, že odhalení kouzla (obchodního tajemství) v rámci komunity zasvěcených mistrů magie („insiderů“) vlastně žádným odhalením není.

Lukáš Kovanda je ekonomem a působí jako ekonomický žurnalista v časopisu Týden

a dále též na VŠE v Praze na Katedře ekonomie (lukas.kovanda@seznam.cz)

Literatura:

Loshin, Jacob: Secrets Revealed: „How Magicians Protect Intellectual Property Without Law“, In: *Law and Magic: A Collection Of Essays*. Durham: Carolina

Academic Press, 2008

Seneca, Lucius Annaeus: *Moral Epistles*.

Loeb Classical Library, 1917

Sisti, Jim: „My Side of the Table: The Exposure Problem“, In: *Genii Magazine* 64, January, 1998

Svoboda versus libovůle

(pokračování ze strany 1)

budou často vzájemně neslučitelná a nejpreferovanější alternativu jednoho člověka bude leckdy možno realizovat jen na úkor přání a tužeb jiných lidí. Hovoří-li liberál o svobodném trhu či svobodné společnosti, rozhodně nemá na mysli takový trh či společnost, kde každý může dle své libosti zabíjet, znásilňovat, olupovat či podvádět ostatní lidi.

Klasičtí liberálové tedy nehájí svobodu coby jakousi „bezbřehou libovůli“; právě naopak: záleží-li nám na svobodě *všech lidí*, pak možnost jednat dle libosti nemůže být neomezená, nýbrž musí vždy končit tam, kde začíná *chráněná sféra jiných jednotlivců*. Účelem vymezení přirozených práv (či svobod) náležejících každému jednotlivci je právě vytyčit relativně jasné a přesné hranice mezi „soukromými sférami“ různých jednotlivců, v jejichž rámci má každý právo jednat, jak je mu libo. Nikdo však nesmí neoprávněně překračovat hranice své „legitimní sféry“ a dopouštět se agrese vůči „privátní sféře“ někoho jiného. Jedině tímto způsobem lze vymezit pojem svoboda tak, aby svoboda jednoho člověka byla konzistentní se „stejnou svobodou“ ostatních lidí.

V očích libertariánů lze přitom chráněnou privátní sféru každého jednotlivce do značné míry ztotožnit s jeho spravedlivě nabytým vlastnictvím. Každý člověk by měl mít *svrchovanou morální jurisdikci nad svým tělem* („právo na vlastnictví sama sebe“) a *nad vnějšími zdroji*, které *rádným* způsobem nabyl do svého vlastnictví, a to:

- prvotním přivlastněním dosud nikým nevlastněných zdrojů,
- dobrovolnou směnou (včetně darování),
- dědictvím.

Tak jako není součástí takto chápané svobody, abych si směl na jiné osobě pohrůžkou násilí vynutit soulož, zrovna tak není součástí svobody kupř. krádež cizího majetku.

Adam Swift z tohoto důvodu tvrdí,⁴ že libertariáni vycházejí z „*moralizované definice svobody*“, kdy „svoboda spočívá v tom, že člověk může dělat to, na co má právo, nebo to, co lze ospravedlnit z morálního hlediska“, resp. kdy jsou úsudky o svobodě úzce spjaty s morálními úsudky o tom, co by lidé *měli* (a *neměli*) mít povoleno dělat. Swift vzápětí vyslovuje na adresu pojetí svobody v dílech libertariánů typu Roberta Nozicka následující kritiku (str. 74):

„Není sporu o tom, že soukromý majetek dává lidem svobodu dělat věci, které by bez něho dělat nemohli. (...) Co ale ti, kteří soukromý majetek *nevlastní*? (...) To, že je někdo majitelem letadel a umožní druhým odletět na Bahamy pouze tehdy, pokud mu za to zaplatí, *omezuje jejich svobodu letět na Bahamy*. Libertariáni tvrdí, že ctí svobodu, a svobodou argumentují, když obhajují právo na soukromé vlastnictví. Zdá se však, že *nedbají na nesvobodu*, která z existence práva na soukromé vlastnictví vyplývá, nebo si ji ani neuvědomují.“

Domnělou slepotu libertariánů k „*nesvobodě*, kterou s sebou nese jimi prosazovaný systém“ přičítá Adam Swift na vrub právě toho, že zastávají „moralizovanou definici svobody“ (str. 75). Dle nemoralizovaného pojetí svobody totiž naopak platí, že:

„v libertariánské společnosti trpí *nedostatkem svobody* všichni ti, kteří nemohou dělat to, co by chtěli, a to čistě z důvodu existence soukromého vlastnictví. Tito lidé by mohli prosazovat, aby se ve jménu svobody s existencí soukromého majetku skoncovalo nebo aby byl tento majetek přerozdělen.“

Tato kritika samozřejmě ob stojí jen za předpokladu, že pojem svoboda je vskutku třeba chápat jako „možnost činit cokoli chci (či mohu chtít), aniž by mi v tom bránil kdokoli jiný“.⁵ Bylo by ovšem zajímavé zjistit, zda by byl Adam Swift ochoten obdobně např. tvrdit:

„To, že je žena majitelem svého těla a dovolí jiným lidem, aby s ní souložili pouze tehdy, když s nimi souložit vskutku chce, *omezuje jejich svobodu* s touto ženou souložit. V libertariánské společnosti trpí nedostatkem svobody všichni ti, kdo nemohou dělat to, co by chtěli, a to čistě z důvodu existence práva ženy na vlastnictví sama sebe.“

Kdož ví, možná by autora tato drobná úprava jeho výroků přiměla, aby poněkud „přehodnotil své premisy“. Koneckonců, spolu s Rothbardem můžeme uzavřít, že „samotná existence dalšího člověka omezuje

v systému založeném na svobodě ‚svobodu‘ druhých na něj útočit“ (*Ekonomie státních zásahů*, str. 377).

Není zde bohužel prostor pro to, abychom se podrobněji zabývali Swiftovými výklady ohledně různých způsobů pojmání „svobody“, byť by si toto téma analýzu nesporně sloužilo. Pokusíme se ovšem do jím popsaného vzorce formální struktury každého tvrzení o svobodě dosadit takové proměnné, jež podle našeho názoru nejlépe odpovídají liberálnímu hledisku. Adam Swift s odkazem na amerického filosofa Geralda MacCalluma (1925-1987) uvádí (str. 59), že všechna tvrzení o svobodě mají následující formu:

X je (není) osvobozen od Y, aby mohl dělat (nedělat, stát se, nestát se) Z

Každý výrok o svobodě tedy (přinejmenším) implicitně obsahuje myšlenku, že nějaký subjekt je od něčeho osvobozen, aby mohl něco dělat nebo se něčím stát. Jakékoli tvrzení o svobodě tudíž obsahuje tři proměnné:

- X (aktér, subjekt svobody),
- Y (omezení, vměšování, překážka),
- Z (cíl, účel).

Přitom různí lidé dosazují do každé z těchto proměnných velmi různé věci. Tak např. je *aktérem svobody* „empirický jedinec, kterého vidíme před sebou“? Nebo snad jeho racionální, „vyšší“ či „morální“ já? Nebo dokonce kolektiv či skupina (národ, třída)? Je *omezením svobody* jen „záměrné zasahování ostatních“? Nebo svobodu omezují i „vnitřní překážky“ (např. strach z veřejného vystoupení, touha po cigarete)? Omezuje svobodu chudoba, či nevyléčitelná nemoc? A co konkrétně je *cílem*: je to možnost dělat to, co chci (či co bych mohl chtít)? Anebo „možnost se skutečně seberealizovat“, „žít autentický život v pravdě“ apod.?

Dle mého soudu je třeba do výše uvedeného formální struktury každého výroku o svobodě dosadit následující „proměnné“, aby odpovídala tomu, jak svobodu pojmají libertariáni:

- *Aktér svobody*: empirický jedinec z masa a kostí, se všemi jeho nedokonalostmi (neúplné informace, omezené kognitivní schopnosti, problémy se sebekontrolou)
- *Omezení*: zasahování ostatních lidí

• *Cíl:* možnost nakládat s vlastním tělem a legitimně nabytým majetkem takovým způsobem, jenž je slučitelný s právem ostatních lidí na vlastnictví sama sebe a legitimně nabytých vnějších zdrojů.

Netvrdím prosím pěkně, že shora řečené je jediný správný způsob, jak dosadit konkrétní

proměnné do dotyčného formálního vzorce výroků o svobodě, aby byl konzistentní s liberálním stanoviskem. Pouze předkládám své řešení k diskusi. Touto cestou totiž po mém soudu lze znovu prověřit a objasnit podstatu stanoviska, které ten který liberál zastává.

Matěj Šuster je výzkumný spolupracovník Liberálního institutu (suster@libinst.cz)

Ceny za bankovní služby

(pokračování ze strany 1)

banka (banky), které stanovují ceny na základě očekávání nejvyššího potenciálního výnosu. Zohledňují citlivost zákazníků na změny cen (zvýšení i snížení) svých služeb a přirozeně sledují i konkurenci. Bankovníctví není již několik let monopolním odvětvím, do kterého by byl vstup omezen ze strany státu. Existují sice regulační pravidla ČNB, avšak počet bankovních licencí (mezi 30-40) ukazuje, že se těžko může jednat o monopolní odvětví. Vzhledem k tomu, že na trhu mohou vstoupit nové subjekty, musí se banky chovat tak, aby o své současné zákazníky nepřišly. Musejí nabízet takové služby a ceny, které budou zákazníci poptávat a akceptovat. Samozřejmě že neexistuje nic jako povinnost na trh vstoupit, existuje jen příležitost, kterou někdo vidí a někdo nevidí. Názor někoho, že trh není konkurenční a že současné banky poskytují stejné služby (za podobné ceny), neznamená nic jiného než to, že se dotyčný domnívá, že by ceny měly být nižší. Je to názor zákazníka, o kterém banky jistě vědí, ale nemají povinnost se jím řídit. Banky se snaží získat zákazníka na svou stranu, pokud se jim to nedaří, jsou nuceny upravit nabídku a ceny svých produktů. I pro toto odvětví platí pravidlo, že cena se stanoví podle toho, kolik snese zákazník a co dovolí konkurence. Pokud konkurence dovolí a zákazník zaplatí, není mnoho podnětů ke změně.

Ke každému obchodu jsou třeba 2 strany, jedna prodává a druhá kupuje. Není nikdo další, kdo by mohl nakládat se soukromým vlastnictvím ovlivňovat. Pokud se do obchodu vměšuje třetí strana, jedná se o omezování vlastnických práv a relevantní otázka by zněla, proč taková regulace platí pro jedno odvětví a neplatí pro druhé. Jinými slovy, čím je dáno, ve kterém odvětví mají o cenách rozhodovat dobrovolné dohody mezi smluvními stranami a ve kterých pouze jedna strana opírající se o státní regulaci.

Jaké jsou možnosti snížení cen bankovních služeb? Banky k nim přistupují pouze v ome-

zené míře, protože jejich zákazníci služby využívají, a banky tak necítí zvláštní tlak tak činit. Je nutné zdůraznit, že zákazníci mohou služeb bank využívat, ale nemusí: žádná povinnost mít účet nebo úvěr neexistuje.

Pokud se někdo domnívá, že ceny jsou příliš vysoké a umožňují dosahovat nadstandardních zisků (což je cíl jejich podnikání), je to impuls pro vstup na trh. Je to nejjednodušší způsob, jak se podílet na potenciálním zisku odvětví. Znamená to přirozeně nutnost získat zákazníky na svou stranu, což je možné, jen pokud zákazníkům nový subjekt nabídne lepší, levnější, zajímavější a novější služby. Zrovna tak jako nelze ale zákazníka k využívání služeb nutit, nelze ani nutit banku, aby poskytovala zákazníkům služby za ceny, na které není ochotna přistoupit. Jedná se vždy o nabídku služeb a její akceptaci. V žádném případě se nejedná o nárok zákazníka a adekvátní povinnost banky, jak by se mohlo někomu zdát.

V poslední době se na trhu objevilo několik subjektů, které nabízejí své služby za nízké (až nulové) ceny. Nepotřebovaly k tomu žádný státní zásah, ani jiné netržní podněty, jen analyzovaly konkurenční prostředí na tomto trhu a rozhodly se vstoupit na trh a využít příležitosti, která se zde již po dlouhou dobu rysuje. Hodnocení úspěšnosti těchto investic ukážou zákazníci. Trh se dynamicky vyvíjí a zákazníci mají svobodu volby vybrat si lepší služby. Výběr znamená aktivní přístup zákazníka, ptát se po službách, srovnávat a hodnotit, snažit se získat pro sebe to nejlepší. Aktivně se snaží banky nabídnout své služby, aktivně se musí snažit i zákazníci si ty nejlepší služby vybrat. Pokud se tak chovat nebudou (a budou ochotni stále platit původní ceny), nic se nezmění. Banky ceny nebudou snižovat jen kvůli tomu, že si zákazníci vzdychají a stěžují v novinách.

Jan Císař je ekonomem a působí na VŠE v Praze na Katedře institucionální ekonomie (cisarj@vse.cz)

TERRA LIBERA

je vydávána společností TERRA LIBERA.

Kontaktní adresa:

TL, c/o Liberální institut,
Spálená 51, 110 00 Praha 1
E-mail: TL@libinst.cz

Její vydávání není povoleno ani schváleno žádnou státní institucí.

On-line archív TERRA LIBERA

z let 2000 - 2007
dostupný na stránkách

www.libinst.cz

ZAUJAL VÁS ČASOPIS TERRA LIBERA?

Rádi byste jej dostávali pravidelně každý měsíc?

K tomu stačí si pouze zajistit členství v

Klubu přátel liberálních myšlenek

kteřé skýtá i další výhody.

Tento klub vám nabízí tři typy členství:

Bronzové členství

lze na jeden rok získat poskytnutím daru ve výši minimálně

500 Kč

ve prospěch LI. Bronzoví členové získají zaslání TERRA LIBERA v elektronické podobě a slevu 20 % na veškeré publikace a reklamní předměty LI.

Stříbrné členství

lze na jeden rok získat poskytnutím daru ve výši minimálně

1000 Kč

ve prospěch LI. Stříbrní členové získají zaslání měsíčníku TERRA LIBERA v tištěné podobě a slevu 30 % na veškeré publikace a reklamní předměty LI.

Zlaté členství

lze na jeden rok získat poskytnutím daru ve výši minimálně

10000 Kč

ve prospěch LI. Zlatí členové získají zaslání měsíčníku TERRA LIBERA v tištěné podobě, slevu 30 % na reklamní předměty LI, veškeré publikace LI v daném roce zdarma a VIP místa na akcích pořádaných LI.

**A jak se stát členem
Klubu přátel liberálních myšlenek?**

K registraci stačí vyplnit registrační formulář na stránkách www.libinst.cz, zaslat jej na adresu lipka@libinst.cz a poukázat zvolenou částku na účet LI (do zprávy pro příjemce prosím uveďte "DAR" a "celé jméno"), případně ji složit hotově v sídle Liberálního institutu ve Spálené ulici. V případě daru převyšujícího 1000 Kč je možné částku odečíst od základu daně z příjmu (více informací na stránkách LI).

¹ O rigorózní definici svobody se pokusil Hardy Bouillon v článku *Breaking the circle: The definition of individual liberty*, *Etica & Politica / Ethics & Politics*, 2003, 2, http://www.units.it/etica/2003_2/bouillon.htm

² Thomas Hobbes: *Leviathan neboli O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*, Melantrich, Praha 1941, str. 238. Přesný citát zní: „V souhlase s tímto vlastním a obecně přijatým významem slova je svobodný ten, komu nic nepřekáží dělati, co by chtěl, s věcmi, na které stačí jeho síly i důvtip.“

³ Upřesnění „tak, jak by mohl chtít jednat“ je důležité, protože jinak bychom museli dospět k závěru, že zakazuje-li např. zákon lidem jednat tak, jak by stejně - nebýt tohoto zákonného zákazu - jednat nechtěli, neomezuje to jejich svobodu.

⁴ Adam Swift: *Politická filosofie. Základní otázky moderní politologie*, Portál, Praha 2005, str. 74

⁵ Mimochodem, Adam Swift tuto definici svobody nikde explicitně nehájí jako správnou - prostě z ní jen v mnohých částech svého díla implicitně vychází.